

Ανάλυση Πολιτικού Λόγου

Ενότητα 9η: Ο λόγος της Πολιτικής Οικολογίας 2

Γιάννης Σταυρακάκης, Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Το ζήτημα της εμφάνισης του πράσινου λόγου.
2. Η έννοια της εξάρθρωσης στη θεωρία του Λακλάου και η σημασία της στην ανάλυση του πράσινου λόγου.
3. Συμπεράσματα.

Σκοποί ενότητας

- Να δοκιμαστεί η χρήση των αναλυτικών εργαλείων της θεωρίας του λόγου στην ανάλυση ενός διακριτού πολιτικού λόγου, πέρα από την ανάδειξη της δομής του.
- Να εξεταστεί η ιστορική διάσταση της εμφάνισης του «πράσινου» λόγου.
- Να ελεγχθεί η επεξηγηματική δύναμη των θεωριών λόγου (ιδίως της έννοιας της εξάρθρωσης) μέσα από ένα εμπειρικό παράδειγμα.

Γιατί εμφανίζεται ο πράσινος λόγος;

- Ποιες ιστορικές συνθήκες επιτρέπουν την ανάδυση του πράσινου λόγου; Ποιο είναι το πλαίσιο εντός του οποίου προκύπτει η ανάγκη για την εμφάνιση της πράσινης ιδεολογίας;

Υπάρχει μια σειρά απαντήσεων. Μεταξύ άλλων:

α) Αλέν Τουρέν [Alain Touraine] (θεωρητικός των νέων κοινωνικών κινήματων): το πράσινο κίνημα είναι το νέο ιστορικό υποκείμενο της μεταβιομηχανικής κοινωνίας (αντικαθιστά το ρόλο που είχε το προλεταριάτο στη βιομηχανική κοινωνία), των κοινωνιών της Δύσης μετά το 1960.

β) η οικολογική κρίση, η απειλή της καταστροφής του περιβάλλοντος και η επίγνωσή της, είναι ο αποκλειστικός γεννήτορας της οικολογικής ιδεολογίας.

γ) Ρόναλντ Ίνγκλχαρτ [Ronald Inglehart]: η στροφή σε μεταϋλιστικές αξίες σε συνδυασμό με τη δομή των πολιτικών ευκαιριών (ευνοϊκό πολιτικό σύστημα, απλή αναλογική κτλ.) εξηγεί φαινόμενα σαν κι αυτό.

Ανεπάρκειες των απαντήσεων

- Ενώ οι απαντήσεις που αναφέρθηκαν περιλαμβάνουν και ορθές διαπιστώσεις, δεν υπάρχει κάποια νομοτέλεια που να γεννάει «ιδεολογίες» και πολιτικούς λόγους, ούτε εξηγείται πλήρως το φαινόμενο από τις παραπάνω απαντήσεις.
- Πηγή της ανεπάρκειας των παραπάνω αναλύσεων: είναι «η συγκυριακή [ενδεχομενική] ισορροπία του πολιτικού ανταγωνισμού [...] που κάνει τόσο δύσκολη τη θεωρητικοποίηση και την πρόβλεψη [...] το πως αυτός ο ανταγωνισμός λαμβάνει χώρα στην πράξη, εξαρτάται από τις ιδιοτροπίες των ανθρώπων και της φύσης» (Rootes, 1998: 405).

Η έννοια της εξάρθρωσης

- Μεθοδολογικά εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουμε:
 - Η θεωρία του λόγου του Λακλάου [Ernesto Laclau] και ιδιαίτερα η έννοια της εξάρθρωσης.
- Εξάρθρωση [dislocation] :
 - Η στιγμή της εξάρθρωσης είναι η στιγμή της διάλυσης μιας συναρθρωτικής κατασκευής. Κάθε λόγος, ως κοινωνική κατασκευή, αργά ή γρήγορα, αποτυγχάνει να πραγματώσει τον ουτοπικό του πυρήνα και να καθηλώσει πλήρως το πολιτικό νόημα που συναρθρώνει, έτσι αρχίζει μέσα στο χρόνο να εξαρθώνεται, να διαλύεται, με αποτέλεσμα να χάνει την ηγεμονική του θέση, η οποία περνά αμέσως σε κάποιον άλλο πολιτικό λόγο. Καθώς το ενδεχόμενο αυτό είναι οντολογικά απαραμείωτο, ο Λακλάου φτάνει στο σημείο να υποστηρίξει ότι κάθε λόγος είναι πάντοτε ήδη εξαρθρωμένος, δεν υπάρχει δηλαδή λόγος που να εξαιρείται από την προοπτική της εξάρθρωσης. Εκείνο που προσδίδει συνοχή, βάθος και διάρκεια σε έναν λόγο είναι ότι καλύπτει αποτελεσματικά τις ατέλειές του.
 - Η εξάρθρωση, πέρα από τον αρνητικό της χαρακτήρα – διαλύει λόγους και εξαρθώνει ταυτότητες- , είναι και παραγωγική, καθώς δημιουργεί το έδαφος για νέους λόγους που συναρθρώνονται πάνω στα διάκενα ή τις αποτυχίες των προηγούμενων (Laclau, 1997).

Υπόθεση

Η συνάρθρωση του πράσινου λόγου, η συνθήκη που τον καθιστά δυνατό, οφείλεται στην ενδεχομενική (και όχι αναγκαία) σύμπτωση δύο διακριτών εξαρθρώσεων:

1. Την εξάρθρωση της νεωτερικής ιδέας της φύσης.
2. Την κρίση της αριστεράς τις δεκαετίες του 1960 και του 1970.

1. Η νέα εικόνα για τη φύση

- Η φύση κατά τη διάρκεια της νεωτερικότητας και μέσα από τις κυρίαρχες ιδεολογίες της αντιμετωπιζόταν σαν απλό εργαλείο στα χέρια του ανθρώπου, σαν ένα απλό ρεζερβουάρ πρώτων υλών, σαν αντικείμενο εκμετάλλευσης χωρίς όρια ή συνέπειες.
- Κατά τον 20^ο αιώνα και ειδικότερα μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, λόγω διαφόρων παραγόντων, διαμορφώνεται μια νέα πρόσληψη για τη φύση σε αντίθεση με τη νεωτερική (εξαρθρώνεται η νεωτερική ιδέα για τη φύση). Σταδιακά αναπτύσσεται μια πιο οικολογική, φιλική για το περιβάλλον εικόνα με αίτημα και σχεδιασμό για την προστασία του.

2. Η κρίση της αριστεράς

Συγχρόνως με την εξάρθρωση της νεωτερικής ιδέας για τη φύση λαμβάνει χώρα μια άλλη, πιο «άμεσα πολιτική» εξάρθρωση: η κρίση της αριστεράς κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 και η μερική εξάρθρωση του κυρίαρχου ριζοσπαστικού λόγου που έγινε εμφανής από τα παρακάτω:

- I. Τη στασιμότητα και την υποχώρηση της επιρροής του μοντέλου του υπαρκτού σοσιαλισμού, ιδίως σαν σημείο αναφοράς προς τους λαούς της Δύσης.
- II. Την κρίση της σοσιαλδημοκρατίας και του κοινωνικού συμβολαίου που αυτή πρέσβευε.
- III. Την ανάδυση των νέων κοινωνικών κινημάτων και του Μάη του 1968 που έδωσαν νέα κατεύθυνση στις αναζητήσεις της ριζοσπαστικής σκέψης (μία από αυτές ήταν μια νέα σχέση του ανθρώπου με τη φύση).

Η ιστορική ανάπτυξη του πράσινου λόγου

- Σε ένα βαθμό, η κρίση του ριζοσπαστισμού οδήγησε σε ιδεολογικές ζυμώσεις που αποκρυσταλλώθηκαν σε μια νέα ρηματική συνάρθρωση. Μέσα στο πλαίσιο της ριζικής αλλαγής της πρόσληψης της φύσης, η νέα ρηματική συνάρθρωση επικαθορίστηκε από το στοιχείο της φύσης, αναδεικνύοντας το σε κομβικό σημείο που αξίωσε την ανασυνάρθρωση του αριστερού λόγου.
- Προϊόν αυτής της σύμπτωσης, της ταυτόχρονης εξάρθρωσης δύο άλλων λόγων, υπήρξε και η εμφάνιση του πράσινου λόγου.

Βιβλιογραφία

1. Carter, N. (2001) *The Politics of the Environment*, Cambridge: Cambridge University Press.
2. Dalton, R. (1998) «Το περιβαλλοντικό κίνημα στη Δυτική Ευρώπη», στο Σταυρακάκης, Γ. (επιμ.) *Φύση, κοινωνία, πολιτική: Κείμενα*, Αθήνα: νήσος.
3. Laclau, E. (1997) Για την επανάσταση της εποχής μας: Κοινωνική εξάρθρωση, ηγεμονία και ριζοσπαστική δημοκρατία, εισ.-μτφ.-επιμ. Γ. Σταυρακάκης, Αθήνα: Νήσος. [Εισαγωγή του Γιάννη Σταυρακάκη στο Για την Επανάσταση της Εποχής Μας](#)
4. Rootes, Chr. (1998) «Περιβαλλοντική συνείδηση, θεσμικές δομές και πολιτικός ανταγωνισμός στο σχηματισμό και την ανάπτυξη των πράσινων κομμάτων», στο Σταυρακάκης, Γ. (επιμ.) *Φύση, κοινωνία, πολιτική: Κείμενα*, Αθήνα: νήσος.
5. Scott, A. (1990) *Ideology and the New Social Movements*, Λονδίνο: Unwin Hyman.
6. Μποτετζάγιας, Ι. & Καραμίχας, Γ. (2008) *Περιβαλλοντική κοινωνιολογία*, Αθήνα: Κριτική.
7. Σταυρακάκης Γ. (1997) «Σημειώσεις για την πράσινη ιδεολογία Ι: Το ζήτημα της εμφάνισης», *Οικοτοπία*, 6, σ. 26-7.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γιώργος Μαριάς
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

